

3. Статистичний щорічник України за 2007 рік. – К.: Держ. комітет статистики України, 2008. – 572 с.
4. Статистичний щорічник України за 2015 рік. – К.: Держ. служба статистики України, 2016. – 576 с.
5. Енергетичний баланс України за 2007 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Енергетичний баланс України за 2015 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Вугілля. Залежність України від імпорту енергоносіїв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://greenergy.com.ua/info-data/vugillya-zalezhnist-ukrayini-vid-importu-energonosiyiv/>.
8. Де Україна купує вугілля – інфографіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/economics/_de-ukrayina-kupuje-vugillya-infografika/751766.

***Summary.** Tendencies of the modern development of the marketing policy of coal-mining enterprises of Ukraine are revealed. Priority areas for improving the organization of marketing activity are identified in the context of reforming the domestic coal industry.*

***Keywords:** coal-mining enterprise, marketing activity, organization, priority directions, reforming.*

УДК 334.012.64

Феєр О.В.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами,

Мукачівський державний університет,

м. Мукачево

Рубіш М.А.,

к.е.н.,

доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами,

Мукачівський державний університет,

м. Мукачево

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Обґрунтовано важливість розвитку малого бізнесу як базового структурного елемента ринкової економіки. Охарактеризовано структуру бізнесу (великий, середній і малий (мікро) в Україні та

основні ознаки його поділу. Проаналізовано стан розвитку малого бізнесу в Україні через наступні показники: кількість суб'єктів малого бізнесу, частка суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання, показники кількості підприємств та фізичних осіб-підприємців у загальних показниках по суб'єктах малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності, кількості суб'єктів малого бізнесу на 10000 осіб населення, обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами малого бізнесу, частки суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості зайнятих працівників суб'єктів господарювання.

Ключові слова: *бізнес, малий бізнес, великий бізнес, мале підприємство, фізична особа - підприємець, суб'єкти мікропідприємництва.*

Постановка проблеми. Малий бізнес у всьому світі є основою господарської системи і важливим індикатором соціального, економічного та політичного розвитку країни в цілому. Малий бізнес є наймасовішою та динамічною формою господарського життя. В Україні велика кількість громадян залучені в малий бізнес, одні як власники інші як наймані працівники тощо. Наприкінці 2016 року вся увага була прикута саме до суб'єктів малого бізнесу, що стало наслідком підписання змін до податкового законодавства, які набрали чинності з 1 січня 2017 року. Результатом цих змін стало масове закриття суб'єктів малого бізнесу в країні та зумовило актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку малого бізнесу в Україні постійно приділяється значна увага зі сторони вчених – економістів та практиків, серед яких Ляшенко В.І., Папп В.В., Побігун С.А., Семотюк Л.Р., Сімків Л.Є., Соболев С.М., Череп О.Г. та інші.

Мета нашого дослідження є аналіз та оцінка діяльності суб'єктів малого бізнесу в Україні.

Виклад основного дослідження. Сучасна структура бізнесу країни сформована з суб'єктів малого (мікро), середнього та великого бізнесу. В основі такого поділу закладено наступні ознаки: кількість працюючих і доходи від будь-якої діяльності за рік. Відповідно[1]:

1. Суб'єкти мікропідприємництва:
 - фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму,

еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

2. Суб'єкти малого підприємництва:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;
- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

3. Суб'єкти великого підприємництва є юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

4. Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

Малий бізнес як важлива складова господарської системи країни сприяє економічним та соціальним перетворенням в країні і реалізується через наступні функції:

- формування конкурентних умов господарювання;
- зменшення рівня безробіття;
- формування середнього класу;
- активізація науково-технічної діяльності;
- наповнення місцевих бюджетів;
- підвищення якості життя населення.

Станом на 2016 рік кількість суб'єктів малого бізнесу наступна (табл.1).

Таблиця 1

**Кількість суб'єктів малого бізнесу в Україні (одиниць),
2013-2015 рр.***

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва), всього одиниць	170220	1915046	1958385
малі підприємства усього, одиниць	373809	324598	327814
фізичні особи-підприємці усього, одиниць	132839	1590448	1630571
Суб'єкти мікропідприємництва, одиниць	163718	1859887	1910830
мікропідприємства усього, одиниць	0	318477	278922
фізичні особи-підприємці усього, одиниць	131870	1580965	1626589
	3		

**складено на основі джерела 3*

З узагальнених даних (табл. 1) можна стверджувати про зростання кількості суб'єктів малого бізнесу. У 2015 році в порівнянні з 2013 р. кількість суб'єктів малого підприємництва зросла на 15 %. Якщо розглядати окремо в розрізі малі підприємства і фізичні особи – підприємці (ФОП), то дане зростання відбулося через збільшення кількості саме фізичних осіб – підприємців (22,7 %). Кількість малих підприємств зменшилась на 12,3 %. З першого січня 2017 року по березень 2017 року закрилось 300000 фізичних осіб підприємців, а відкрилось тільки 50000. Якщо аналізувати припинення діяльності суб'єктів малого бізнесу за областями, то найбільше закритов Київській, Дніпропетровській, Харківській, Львівській областях [3].

Частка суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання представлено в табл. 2.

Таблиця 2

**Частка суб'єктів великого, середнього, малого та
мікропідприємництва у загальній кількості суб'єктів
господарювання, % 2013 – 2015 рр.***

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Кількість суб'єктів господарювання, всього %	100	100	100
Суб'єкти великого підприємництва	0	0	0
Суб'єкти середнього підприємництва	1,1	0,9	0,8
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва), % з них	98,9	99,1	99,2
Суб'єкти мікропідприємництва,%	95,1	96,3	96,8

**складено на основі джерела 2*

Згідно даних табл.2., в загальній структурі суб'єктів господарювання найбільша частка припадає на малий бізнес, зокрема суб'єкти мікропідприємництва. Найбільша частка фізичних – осіб основними видами економічної діяльності обирає промисловість, оптову та

роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, тимчасове розміщування й організація харчування, інформації та телекомунікації, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (табл. 3).

Таблиця 3

Показники кількості підприємств та фізичних осіб-підприємців у загальних показниках по суб'єктах малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності, %, 2013 – 2015 рр.*

Вид діяльності	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Суб'єкти малого підприємництва - підприємства			
Сільське, лісове та рибне господарство	68,9	59,6	57,6
Промисловість	37,5	29,4	28,9
Будівництво	67,5	56,3	52,2
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	12,0	9,2	9,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	17	12,4	11,9
тимчасове розміщування й організація харчування	18,7	13,3	12,8
Інформація та телекомунікації	16,8	11,4	11,5
Фінансова та страхова діяльність	43,2	35,	33,8
Операції з нерухомим майном	37,7	31,6	34,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	34,4	25,6	22,4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	41,9	33	31,8
Освіта	27,4	20,1	18,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	26,1	18,6	18,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	19,4	13,8	13,3
Надання інших видів послуг	6,2	4,6	4,3
Суб'єкти малого підприємництва - ФОП			
Сільське, лісове та рибне господарство	31,1	40,4	42,4
Промисловість	62,5	70,6	71,1
Будівництво	32,5	43,7	47,8
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	88	90,8	90,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	83	87,6	8,1
тимчасове розміщування й організація харчування	81,3	86,7	87,2
Інформація та телекомунікації	83,2	88,6	88,5
Фінансова та страхова діяльність	56,8	64,7	66,2
Операції з нерухомим майном	62,3	68,4	65,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	65,6	74,4	77,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	58,1	67	68,2
Освіта	72,6	79,9	81,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	73,9	81,4	81,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	80,6	86,2	86,7
Надання інших видів послуг	93,8	95,4	95,7

*складено на основі джерела 2

Аналіз розподілу малих підприємств за видами діяльності та структурою дозволив усвідомити особливості формування і розвитку сфери малого бізнесу в Україні. Проаналізувавши дані табл. 3, спостерігаємо що для підприємств – суб'єктів малого бізнесу пріоритетними є сільське, лісове та рибне господарство, будівництво, фінансова та страхова діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування. Така структура малого підприємництва за видами економічної діяльності з великою часткою сфери торгівлі є характерною для більшості країн. Вона відображає закономірності діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, які обмежені у доступі до фінансових ресурсів і тому, в першу чергу, орієнтовані на діяльність у сферах з низькою капіталоємністю та швидким оборотом капіталу. За перший квартал 2017 року найбільше закритих фопів у сфері роздрібною торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, складському господарстві та допоміжній діяльності у сфері транспорту, оптовій торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами

Важливим показником аналізу економічного стану підприємництва як в країні є показник кількості малих підприємств на 10 тис. осіб населення (табл.4).

Таблиця 4

Кількість суб'єктів малого бізнесу на 10 тис. осіб населення, 2013-2015 рр.*

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва), всього одиниць	1702201	1915046	1958385
малі підприємства усього, одиниць	373809	324598	327814
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	82	76	77
фізичні особи-підприємці усього, одиниць	1328392	1590448	1630571
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	292	370	381
Суб'єкти мікропідприємництва, одиниць	1637180	1859887	1910830
мікропідприємства усього, одиниць	318477	278922	284241
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	70	65	66
фізичні особи-підприємці усього, одиниць	1318703	1580965	1626589
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	290	368	380

**складено на основі джерела 2*

За аналізований період 2013 – 2015 рр. середня кількість малих підприємств на 10 000 осіб наявного населення складає 78 одиниць, що в 5-6 разів менше за європейський показник. Кількість фізичних – осіб

підприємців у 2015 році зросла на 23,4 % в порівнянні з 2013 р. При цьому варто зазначити, що кількість фізичних осіб-підприємців яка фігурує у статистичній звітності, не відповідає дійсності, так як в цю звітність включена значна кількість «підприємців», які в дійсності є продавцями великих магазинів і до підприємництва ніякого відношення не мають. Вони зареєстровані підприємцями для зменшення податкового навантаження на різні організації та підприємства торгівлі.

Суттєвий вплив на рівень соціально-економічного розвитку як країни, так і регіонів має не чисельність малих підприємств, а їх результативність. Одним із важливих показників, що характеризує ефективність розвитку підприємництва є обсяг реалізованої продукції (табл. 5).

Таблиця 5

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами малого бізнесу в Україні, 2013-2015 рр. *

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва), млн. грн.	933717,7	981300,1	1318974,1
малі підприємства усього, млн. грн.	670258,5	705000,5	937112,8
відсотків до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг)	71,8	71,8	71,0
фізичні особи-підприємці усього, млн. грн.	263459,2	276299,6	381861,3
відсотків до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг)	28,2	28,2	29,0
Суб'єкти мікропідприємництва, млн. грн.	460657,4	486635,3	665725,8
мікропідприємства усього, млн. грн.	216111,4	230729,3	307450,0
відсотків до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг)	46,9	47,4	46,2
фізичні особи-підприємці усього, млн. грн.	244546,0	255906,0	358275,8
відсотків до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг)	53,1	52,6	53,8

*складено на основі джерела 2

Для 2013-2015 рр. характерним є зростання обсягу реалізованої продукції на 40 % у 2015 рр., в порівнянні з 2013 р. В середньому 71 % від всього обсягу реалізації припадає на малі підприємства, на фізичних осіб підприємців – 29 %.

Важливим показником діяльності малого бізнесу є кількість зайнятих в ньому працівників. Згідно даних Державна служба статистики України за аналізований період частка кількості зайнятих працівників господарювання за їх розмірами у загальній кількості працівників у % складала (табл. 6).

Частка суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у загальній кількості зайнятих працівників суб'єктів господарювання, 2013-2015 рр. (%)*

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Кількість зайнятих працівників суб'єктів господарювання – усього, тис. осіб	9729,1	8796,7	8180,0
Суб'єкти великого підприємництва	24,5	21,8	20,9
Суб'єкти середнього підприємництва	31,4	31,4	32,2
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва), % з них	44,1	46,8	46,9
Суб'єкти мікропідприємництва, %	30,0	33,8	35,2

*складено на основі джерела 2

Спостерігається тенденція до зменшення кількості працівників суб'єктів господарювання в цілому по Україні. У 2015 році в порівнянні з 2013 рр. таке зменшення склало майже 16 %. У загальній структурі найбільшу частку найманих працівників характерна для малого бізнесу. Хоча частка зайнятих працівників у малому бізнесі за аналізований період в загальній структурі і зростає, фактична кількість зменшилась на 454,08 тис. осіб.

Висновки. З проведеного дослідження випливає, що стан і розвиток малого бізнесу в Україні не відповідає як потребам української економіки, так і показникам розвинених країн. Зміни законодавства призвели до паніки серед суб'єктів господарювання, що відобразилось у масовому закритті суб'єктів малого бізнесу, а саме фізичних осіб - підприємців. Ефективність діяльності суб'єктів малого бізнесу є значно нижча ніж в розвинених країнах. Саме тому важливим є пошук шляхів активізації діяльності суб'єктів малого бізнесу як базового структурного елемента ринкової економіки.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
3. Масове закриття ФОП припинилося [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://opendatabot.com/statistics/classes_dead_fop

Summary. The importance of small business as the basic structural element of the market economy. The characteristic structure of the business (large, medium and small (micro)) in Ukraine and its main features division. Analyze small business in Ukraine because of the following indicators: the number of small business entities, share of large, medium, small and micro in the total number of business entities metrics, enterprises and individual

entrepreneurs in general terms on small and micro business of economic activity, number of small businesses per 10 000 person population, the volume of products (goods and services) of small business, share large, medium, small and micro the total number of employees of business entities.

Keywords: *business, small business, big business, small enterprise, individual - entrepreneur, micro-entities.*

УДК 339.3 (477)

Чаплінський В.Р.,

*к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємства,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

Проаналізовано зміну кількості підприємств та працівників сектору оптової торгівлі, досліджено динаміку реалізації структурних складових оптового товарообороту, розглянуто товарну структуру оптового товарообороту Хмельницької області.

Ключові слова: *оптова торгівля, оптовий товарооборот, торгівля.*

Постановка проблеми. Становлення та вдосконалення сфери оптового товарообороту є однією з об'єктивних передумов стабільного та динамічного розвитку економічної системи, а саме, соціально-економічного розвитку усієї країни. Оптова торгівля з кожним роком займає все більшу частку у загальній структурі товарного обороту, що в свою чергу, позиціонує дану сферу діяльності як провідну та перспективну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість науковців у своїх працях досліджували питання оптової торгівлі, чинників що формують та впливають на її діяльність, зокрема: І. Ансофф, М. І. Круглов, О. М. Азарян, В. В. Апопія, Н. О. Власової, Н. О. Голошубової, А. А. Мазаракі, Н. Г. Міценко та ін.

Формулювання цілей статті. Ключовою цілю публікації є дослідження та аналіз тенденцій формування і розвитку структури оптової торгівлі Хмельницької області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оптова торгівля у всіх економічно розвинених країнах світу позиціонується із стратегічно важливою сферою діяльності, оскільки суттєво впливає на вектор розвитку вітчизняного виробництва, а також на внутрішню та зовнішню торгівельну політику.

Для проведення комплексного дослідження даної сфери діяльності на рівні Хмельницької області необхідно в першу чергу проаналізувати динаміку рівня зайнятості в оптовій торгівлі. На території області оптовою торгівлею займається велика кількість підприємств, а саме,